

Stan przestrzegania praw i wolności człowieka w państwach objętych programem Partnerstwa Wschodniego

Analiza sytuacji i próba wskazania najważniejszych problemów
z punktu widzenia urzędu ombudsmana

- warsztaty dla przedstawicieli ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego.

Warszawa, 22 - 25 października 2009 r.

Organizator: Rzecznik Praw Obywatelskich we współpracy z Mediatorem Republiki Francuskiej.

Projekt finansowany ze środków *Programu polskiej pomocy zagranicznej udzielanej za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej w roku 2009.*

1. Polityka Partnerstwa Wschodniego Unii Europejskiej.

Z inicjatywy Polski i Szwecji Polityka Sąsiedztwa Unii Europejskiej została wzbogacona o nowy wschodni wymiar, zakładający zacieśnienie współpracy z krajami Europy Wschodniej oraz Kaukazu Południowego, tj. z Armenią, Azerbejdżanem, Białorusią, Gruzją, Mołdawią i Ukrainą (kraje partnerskie). Wymiar ten ujęto w program nazwany „Partnerstwo Wschodnie”. Polsko-szwedzka propozycja spotkała się z pozytywnym przyjęciem ze strony zarówno Państw Członkowskich UE i organów UE, jak również krajów partnerskich, co umożliwiło szybkie zatwierdzenie Partnerstwa Wschodniego przez Radę Europejską w marcu 2009 r. Jego realizację zainicjował szczyt w Pradze w maju 2009 r.

Zgodnie z treścią wspólnej deklaracji przyjętej podczas ww. szczytu, współpraca w zakresie Partnerstwa Wschodniego opiera się na zobowiązaniach wynikających z zasad prawa międzynarodowego oraz na wartościach takich jak: demokracja, praworządność, poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności oraz gospodarka rynkowa i zrównoważony rozwój. Jako główny cel programu wskazano stworzenie warunków niezbędnych do przyspieszenia procesu stowarzyszenia politycznego oraz pogłębionej integracji gospodarczej między Unią Europejską a krajami partnerskimi. W dalszej

perspektywie pozostaje kwestia zwiększenia szans na pełną integrację 6 ww. państw z Unią Europejską (akcesja). Aby osiągnąć wskazane cele, współpracujące strony zobowiązały się wspierać reformy polityczne i społeczno-gospodarcze w krajach partnerskich, a także dążyć do utworzenia strefy wolnego handlu, liberalizacji reżimu wizowego, wzmocnienia współpracy w zakresie bezpieczeństwa energetycznego oraz unifikacji systemu prawnego. W ramach Partnerstwa Wschodniego zostały utworzone struktury współpracy wielostronnej w postaci czterech platform tematycznych: 1) ds. demokracji, dobrego zarządzania i stabilności, 2) ds. integracji gospodarczej i konwergencji z politykami UE, 3) ds. bezpieczeństwa energetycznego oraz 4) ds. kontaktów międzyludzkich.

Założenia i cele projektu Partnerstwa Wschodniego przedstawione m.in. w Komunikacie Komisji Europejskiej {COM(2008) 823} w ramach ww. platformy tematycznej: „Demokracja, dobre zarządzanie i stabilność”, zakładają zacieśnienie współpracy ze wschodnimi sąsiadami Unii Europejskiej. Żywotnym interesem Unii jest wspieranie demokratycznych przemian i promocja idei praw człowieka w krajach leżących za jej wschodnią granicą. Niezbędna pomoc oraz wsparcie dla państw Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu w ich wysiłkach zmierzających do zbudowania i umocnienia demokratycznego państwa prawa jest jednym z priorytetów polityki Partnerstwa Wschodniego

2. Program Współpracy Ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego.

Warunkiem właściwej ochrony praw i wolności obywatelskich są sprawnie funkcjonujące instytucje państwa prawnego. Jedną z podstawowych instytucji takiego państwa jest urząd ombudsmana (rzecznika praw obywatelskich). Instytucja ombudsmana funkcjonuje obecnie w ponad 110 państwach różnych kontynentów oraz także w ramach porządku prawnego Unii Europejskiej. Doskonałym przykładem pozytywnego wpływu urzędu ombudsmana na ustrojowe zmiany w krajach postkomunistycznych jest dwudziestoletnia praca i doświadczenie Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce. Powołanie tej instytucji, służącej ochronie praw jednostki, stanowiło zapowiedź upadku systemu „demokracji ludowej” i było początkiem rekonstrukcji demokratycznego państwa prawa. W systemie demokratycznym to Rzecznik zobowiązany jest do czuwania, aby wolności i prawa człowieka i obywatela,

zwłaszcza we wrażliwych społecznie obszarach, były odpowiednio chronione i wypełniane właściwą treścią, a nie fasadowe (czysto formalne).

Obecnie w państwach objętych programem Partnerstwa Wschodniego, urząd ombudsmana powołano w Armenii, Azerbejdżanie, Gruzji, Mołdawii oraz na Ukrainie. Instytucja ta nie funkcjonuje na Białorusi. Struktura, szczegółowe zadania i charakter urzędu rzecznika różnią się w zależności od specyfiki danego państwa. Jednak wspólnym problemem, na który odpowiada Projekt Współpracy Ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego jest małe doświadczenie w wypełnianiu funkcji ombudsmana.

Cele i zadania Programu:

Długookresowym celem Programu Współpracy Ombudsmanów jest wzmocnienie zdolności urzędów ombudsmanów państw Partnerstwa Wschodniego oraz organów wymiaru sprawiedliwości i organów administracji do partycypacji w budowie demokratycznego państwa prawa, poprzez m.in. organizację szkoleń i warsztatów dla pracowników urzędów, przedstawienie funkcjonowania krajowego mechanizmu prewencji oraz analizę ustawodawstwa krajowego pod kątem właściwej realizacji praw i wolności człowieka. W pierwszej fazie projektu niezbędna jest jednak dogłębna analiza obecnej sytuacji i potrzeb urzędów ombudsmanów państw PW tak, aby prawidłowo zaprojektować m.in. treści i programy szkoleniowe. Tak zaplanowane działania mają przyczynić się do wzmocnienia urzędów ombudsmanów w wykonywaniu przypisanych im funkcji ochrony praw i wolności człowieka, a w dalszej kolejności także organów wymiaru sprawiedliwości i organów administracji.

Projekt Współpracy Ombudsmanów jest przedsięwzięciem przewidzianym na okres pięciu najbliższych lat. W pierwszej fazie Projektu Współpracy Ombudsmanów (rok 2009) za priorytetowe zadanie uznano dogłębny analizę funkcjonowania urzędów ombudsmanów państw PW oraz precyzyjne określenie problemów i potrzeb, których zaspokojenie przyczyni się do wzmocnienia funkcjonujących już instytucji.

W dalszej kolejności, dla realizacji celów Programu przewiduje się zadania tj. organizację cyklu szkoleń z zakresu ochrony praw człowieka i obywatela, analizę przepisów prawa krajowego pod kątem ich dostosowania do europejskich standardów ochrony praw jednostki, promowanie wdrażania mechanizmów prewencji tortur i monitorowania sytuacji więźniów, promowanie zasad wynikających z Europejskiego Kodeksu Dobrej Praktyki Administracyjnej, a także projekty i badania naukowe.

Beneficjenci Programu:

Beneficjentami Programu są w pierwszej kolejności ombudsmeni państw objętych polityką Partnerstwa Wschodniego, a także organy wymiaru sprawiedliwości, organy administracji publicznej, organizacje pozarządowe, dziennikarze i organizacje wolnych mediów z państw objętych Programem.

Partnerzy Programu:

Program jest realizowany we współpracy z Mediatorem Republiki Francuskiej. Docelowo planuje się zaproszenie do współpracy przy Programie Komisję Europejską, państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz organizacje międzynarodowe działające na rzecz ochrony praw i wolności człowieka - w charakterze obserwatorów.

3. Warsztaty.**Warsztaty dla przedstawicieli ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego:**

„Stan przestrzegania praw i wolności człowieka w państwach objętych programem Partnerstwa Wschodniego. Analiza sytuacji i próba wskazania najważniejszych problemów z punktu widzenia urzędu ombudsmana”.

Pierwszym przedsięwzięciem inicjującym Program Współpracy Ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego są warsztaty dla przedstawicieli ombudsmanów państw objętych projektem.

Cele warsztatów:

Celem październikowego spotkania pracowników biur ombudsmanów jest zdefiniowanie oraz precyzyjne określenie najważniejszych wyzwań w zakresie przestrzegania praw i wolności człowieka w państwach Partnerstwa Wschodniego, zdefiniowanie oraz precyzyjne określenie problemów i potrzeb instytucji ombudsmanów państw objętych Projektem, a także przygotowanie projektu Porozumienia o Współpracy Ombudsmanów Państw PW.

Uczestnicy warsztatów:

Do uczestnictwa w warsztatach zaproszono przedstawicieli biur ombudsmanów z Armenii, Azerbejdżanu, Gruzji, Mołdawii i Ukrainy oraz przedstawicieli administracji białoruskiej. Organizatorzy przewidują uczestnictwo po trzech pracowników z państw objętych projektem Partnerstwa Wschodniego. Ponadto w warsztatach udział wezmą przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Obywatelskich Rzeczypospolitej Polskiej.

Bloki programowe:

Przygotowując program warsztatów organizatorzy poddali wstępnej analizie raporty roczne ombudsmanów państw Partnerstwa Wschodniego, a także raport Departamentu Stanu Stanów Zjednoczonych Ameryki dotyczący przestrzegania praw i wolności człowieka w państwach PW. Na podstawie wymienionych dokumentów wyróżniono trzy podstawowe dziedziny, w których każde z zaangażowanych państw raportuje o zasadniczych i priorytetowych problemach w zakresie przestrzegania praw człowieka i obywatela. Te dziedziny to: prawo do sądu, wolność słowa, mediów i wolność zgromadzeń, a także wolność od tortur i poniżającego traktowania.

Źródła finansowania:

Warsztaty dla przedstawicieli ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego są finansowane ze środków *Programu polskiej pomocy zagranicznej udzielanej za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej w roku 2009*, przyznanych Rzecznikowi Praw Obywatelskich w ramach konkursu grantowego.